

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו – נשיא, הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שי שמחיוב)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אלון אופנר)

הנדון: ההבדל בין חובת האב במזונות לזו של האם; מידת השפעתם של זמני שהות שווים ושל זכאות ילד לקצבת נכות על חיובו של האב

החלטה

לפנינו ערעורו של האב על החלטת בית הדין האזורי שקבע:

משכך, ולאחר הפעלת שיקול הדעת בטענות הצדדים האמורות מעלה, בית הדין קובע כי האב ישלם סך 800 ש"ח לחודש בעבור מזונות כל אחד משלושת מהילדים (מלבד הבת [אלמונית]).

כן ישלם האב סך 400 ש"ח עבור מזונות הבת [אלמונית] הזוכה לקצבת נכות מהמוסד לביטוח לאומי בסך 1,200 ש"ח (לא הוכח שהאם משתמשת בכל דמי הקצבה לטובת הבת, וכידוע, קצבת נכות יכולה לשמש חלק מדמי מזונות הבן הנכה).

באשר לבת [אלמונית] נזכיר מתוך טענות האם המצוטטות בהחלטה מיום כ"ג בכסלו התשפ"א (9.12.20):

זו קצבה זמנית עד גיל חמש. החלטנו שאנו חוסכים זאת לבת, וזה נחסך לה, אמשיך לחסוך לה. הכסף עובר לפק"מ. בתחילה שחררתי משם כסף. הרכיבה טיפולית עולה 230 ש"ח לחודש, מדרסים פעם בשנה 1,300 ש"ח, ואלו כל ההוצאות על הבת [אלמונית]. השאר לחיסכון. קצבת ילדים 300 ש"ח לחיסכון לילדים.

כך אף לדברי האם נותרת קצבה פנויה לבת, ולטענת האם היא משמשת כחיסכון לבת, אך האב לא חייב להסכים לכך. ברם, ככל שהאב מסכים כי יתרת קצבת הבת תשמש חיסכון עבורה, אזי אף עבור הבת [אלמונית] האב ישלם מזונות בסך 800 ש"ח. וכך הדין ככל שהקצבה תפסיק להשתלם לאם.

--- סוף עמוד 1 ---

בנוסף ישלם האב מחצית מדמי השכירות של הדירה ששוכרת האם, קרי – 2,050 ש"ח לחודש, ככל שאכן זהו מחצית שכר הדירה שלה (בהסתמך על שארבעה ילדים גרים עימה בדירה).

בנוסף ישלם האב מחצית הוצאות בריאות וחינוך חריגות (כולל מחצית שני חוגים), כמקובל. אם קיימת בין הצדדים מחלוקת באשר להוצאה חריגה (כגון צוהרון), הסוגיה תופנה להכרעת בית הדין. באשר להוצאות בריאות וחינוך –

הצורך בכך יוכרע על פי המלצת גורם מקצועי או חינוכי המכיר אישית את הילד הספציפי (גורם מקצועי במוסד החינוכי או רופא משפחה וכדומה).

האב אינו רשאי לקזז מדמי מזונות הילדים עבור מוצרים שקונה לילדים על דעת עצמו. התשלומים הללו יועברו על ידו לאם עד ליום השלישי לכל חודש לועזי, ומראש, מתחילת החודש לכל החודש.

חיוב זה חל מהיום ואילך. לאור העובדה שהסך הקודם שנפסק למזונות הוא סביר בנסיבות המתוארות, לא תיפסק ההפחתה למפרע (ככל ואכן האם חסכה עד עתה את יתרת הקצבה של הבת [אלמונית] לחיסכון של הבת).

נעיר: במסגרת החלטה זו, בית הדין התחשב במצב של הסדרי שהות כמעט שווים. מבחינת בית הדין אין משמעות להגדרת המשמורת, אף אם היא תוגדר כמשותפת, ככל שאין שינוי משמעותי בהסדרי השהות בפועל לא יבוא אף שינוי בפסיקת דמי המזונות, שהרי מבחינת בית הדין לא ההגדרה היא הקובעת, אלא הסדרי השהות בפועל, ומבחינת בית הדין חיובי המזונות מוטלים על האב אף מדיני צדקה, ולא על האם, ככל ששכרו לא נמוך באופן משמעותי משכרה של האם.

לאחר שמיעת הצדדים ובחינת הטענות מחליט בית הדין לדחות את הערעור.

ונבאר את טעמו של דבר:

לטענת המערער שגה בית הדין שקבע את גובה המזונות (לדעתו של המערער) בניגוד ל**בע"מ 919/15**.

אלא שפסיקת בית המשפט העליון בהליך זה, שבו ישב בית המשפט כערכאת ערעור על פסיקות של הערכאות האזרחיות שתחתיו ולא כבג"ץ, אינה מחייבת את בתי הדין – וזאת אף מנקודת המבט החוקית הטהורה (ראה לשון סעיף 20(ב) לחוק יסוד השפיטה ודוק על פי ההגדרות שבסעיף 1(א) לעומת סעיף 1(ב) לחוק יסוד זה, וראה בהרחבה בפסקאות 107–120 לפסק הדין המקיף שנתן בית דין זה לאחרונה, במותב שבחבריו גם אחד מחברי מותב זה, בתיק 1250217/3).

לגופו של עניין כבר גילינו את דעתנו, וכזו היא דעת בתי הדין בכלל כפי שבאה לידי ביטוי בפסיקות רבות, כי פסיקת **בע"מ 919/15** הנ"ל אינה יכולה להתקבל לגופה מאחר שהשאלה הנדונה היא שאלת פרשנותה של ההלכה, הדין האישי המחייב בענייני מזונות גם על פי חוק – שאלה שאינה מצויה בתחום מומחיותו של בית המשפט אלא של בית הדין. הפרשנות שאותה אימץ בית המשפט העליון באותה פסיקה מבוססת על חוות דעת הלכתית שגויה שאינה יכולה לעמוד, שכן גם אם נחלקו הפוסקים בשאלה אם מוטלת על האם חובה מסוימת במזונות ילדיה שמדין צדקה או לא, מכל מקום כולי עלמא לא פליגי שחובתה אינה שווה לחובתו של האב.

לא נאריך בדברים שהתבארו כבר בפסקי דין רבים ובספרות התורנית, אך נבאר בקצירת האומר כי חלק יסודי מהמשגה הוא הבאת דברי פוסקים שעסקו בשאלה העקרונית אם חייבת האם במזונות מדין 'צדקה' וכתבו כי מצוות צדקה היא מצווה שאנשים ונשים שווים בה כאילו

--- סוף עמוד 2 ---

אמרו כי שווים האב והאם בחובת 'צדקה' כלפי ילדיהם, ולא היא: מצוות צדקה מוטלת על אנשים ועל נשים במידה שווה שכן אין היא 'מצוות עשה שהזמן גרמא', אך הגדרת החיוב הנגזרת מ'קרב קרוב קודם' מוטלת על האב יותר משהיא מוטלת על האם (ולכמה דעות אינה מוטלת על האם כלל כשיש אב, ויש אומרים שאף לא כשיש קרובים אחרים מצד האב), כיוון שגדר 'קרב' מבחינה הלכתית תלוי ב'משפחת אב'.

יתרה מזאת, החיוב המיוחד של "מזונות מדין צדקה" הוא הרחבה של "מזונות" שגדרה שונים ורחבים מ"צדקה" גרידא, והרחבה זו – וכל שכן תקנת הרבנות הראשית שהחילה על המזונות עד גיל חמש-עשרה ובהמשך עד גיל שמונה-עשרה את החיוב שעד גיל שש, חלה על האב ולא על האם (גם אם בקביעת שיעורה יש להביא בחשבון גם את הכנסות האם).

חיובו של האב במזונות ילדיו ומדורם הוא מוחלט על פי ההלכה וכפי שנקבע גם בתקנת הרבנות הראשית, ועקרונית האב מחויב לשאת בכל ההוצאות של ילדיו הכוללות מדור, ביגוד, מזונות והנלווים עליהם. ראה פסק דינו של בית דין זה בתיק 1266707/1 ועוד.

חלקן של ההוצאות הוא על בסיס הוצאה שוטפת, כגון מזונות, שבהם אפשר לומר לדוגמה שכשכמתקיימים זמני שהות שווים הרי שבמחצית חודש הילד לא אוכל בבית האם, ואשר על כן הוצאותיה בעבור מזונותיו הן פחותות, ולכן על האב לשלם פחות בעבורן. אולם יש גם הוצאות קבועות וכאלה הם רוב המרכיבים של 'מדור והוצאות מדור' שאינם ניתנים לשינוי עקב הגדלת זמן השהות של הילדים אצל האב: האם לא יכולה לשכור דירה לשבועיים בחודש ולשלם חצי ארנונה וחצי מיסי ועד וכדומה ואם צורכי הילדים מחייבים כי בעת שהותם עם האם יגורו בדירה בגודל מסוים הרי שעל האב להשתתף בהוצאות שכר דירה בגודל זה, בארנונה בעבור דירה כזו וכן הלאה ללא הפחתה משמעותית בשל שהיית הילדים חלק מהחודש במקום אחר.

נעיר כי יש אמנם מקום להבחנה כדלהלן:

עלות שכר הדירה, ובה במידה גם עלויות אחרות הנגזרות מגודל הדירה כגון ארנונה, מורכבת משני חלקים: האחד הוא העלות שהייתה לאם גם לו שכר דירה לבדה, אלא שבפועל כשהשכירות היא בעבורה ובעבור הילדים גם יחד גם עליהם – היינו על האב החייב במזונותיהם – לשאת בנטל כשותפים להנאה; האחר הוא העלות שהיא תוצאה ישירה של היות הדירה משמשת גם את הילדים מה שמצריך דירה גדולה יותר משהייתה האשה זקוקה לה לבדה, עלות שלכאורה היה מן הדין לחייב את האב בכולה.

המרכיב של שכר דירה ונלוויו הוא מרכיב שכמעט אינו מושפע משהיית הילדים בחלק מהחודש מחוץ לבית האם, שכן סוף כל סוף מדובר בהוצאה שכולה או כמעט כולה כאמור היא לצורך הילדים ושאי אפשר להפחית אותה במצב שבו הללו אינם גרים עם האם בכל החודש, שכן כאמור אי אפשר לשכור דירה לחצי חודש.

תחשיב של כל התוספת לעלות השכירות הנובעת ממגורי האם עם הילדים ועוד חלק יחסי של עלות השכירות שהייתה אף לו הייתה האם דרה לבדה בדירה קטנה יותר – בשל שימושם של הילדים גם הם בחלק מאותה 'דירה קטנה', המגולמת בדירה הנשכרת בפועל – היה מביא לחיוב של האב, במקרה של ילד יחיד, ברוב עלות השכירות, ולמצער (אם נניח שלעיתים אין האם נזקקת כלל לדירה גדולה יותר בשל הילד היחיד, אלא שבפועל היא והילד משתמשים בכל הדירה) במחציתה; ובמקרה של שני ילדים בלמעלה משני שליש העלות (כל העלות בעבור החלק המתווסף בעבור הילדים ושני שליש בעבור החלק שבו הילדים והאם שותפים הם, למעט אולי חלקים מוגדרים שאינם משמשים את הילדים); וכן הלאה.

--- סוף עמוד 3 ---

למעשה **כידוע מחייבים אב לילד אחד בכשליש השכירות** בדרך כלל; **בכארבעים אחוז** מעלות המדור **כשמדובר בשני ילדים** וכן הלאה.

בפסק דין אחר (בתיק 1241751/2) הסברנו את **היסוד לחייב רק בשיעור זה**, אולם **בסופו של יום** מדובר בסוג של '**פשרה**' הנוטה לטובת האב והמבוססת על ההעדפה להימנע מהצורך להוכיח בכל מקרה לגופו מה גודלה המדויק של הדירה הדרושה לילדים ומלבחון בכל מקרה לגופו את ההשוואה בינה לבין זו שהייתה דרושה לאם לבדה ואת השאלה אם יש חלקים בדירה שהילדים אינם משתמשים בהם וכו'.

ומאחר שהפסיקה המקובלת בנוגע לשיעור חובת האב במדור הילדים היא מעיקרה ומיסודה פסיקה המקילה עם האב והמחייבת אותו בפחות משהיה ראוי לחייבו מעיקר הדין, הרי שגם כשבחלק מהחודש אין הילדים גרים עם האם – פרט למקרי קיצון שבהם גרים הם עימה מספר ימים בודדים בכל חודש (היינו בדרך כלל כשהמשמורת אצל האב ולאם יש הסדרי שהות, מקרים

שבהם אכן אין האב מחויב בדרך כלל במדור) – עדיין לא יהיה החיוב בשיעור המקובל אלא כפי שהיה ראוי לחייב מעיקר הדין.

אכן יש הוצאות, כגון חשמל ומים, המופחתות כאשר הילדים נמצאים אצל אביהם, אך בכל הנוגע למדור עצמו אין מקום להפחתה זו ואשר על כן חובת האב כפי שקבע בית הדין כמחצית שכ"ד בסך 2,050 ש"ח שרירה וקיימת.

מכיוון שגם סך 800 ש"ח לכל ילד, שקבע בית הדין האזורי כסכום הכולל את הוצאות המדור האחרות וההוצאות השוטפות, הוא סכום שאין צורך בפירוט מעמיק כדי לקבוע שהוא סביר, גם כשהוא מיועד למחצית החודש בלבד (לו היה מדובר בפסיקה בעבור כל החודש היה זה סכום נמוך ביותר ומתחת לרף הסביר), על כן אין מקום לטעון שפסיקה זו – טעות היא.

הסתמכותו של המערער בהקשר לטענה כי סכום זה מופרז היא על פסקיו של הרכב יחיד (ובמידה רבה יש לומר דיין יחיד, שבכמה פסיקות חבר לו דיין יחיד נוסף לרוב מקרי), שעמדותיו ההלכתיות והמשפטיות כמו גם קביעותיו המסתמכות על 'מחקרים' נדחו כמה וכמה פעמים בפסקי דין מקיפים של בית דין זה – ראה פסק דינו של מותב זה בתיק 1241751/2 (שהוזכר לעיל), פסק דינו של מותב אחר בבית דין זה בתיק 1267785/2 ועוד – מנוגדות למסורת הפסיקה בבתי הדין ולדעתם של רוב מניין ובניין (ולמעשה כמעט כל) דייני ישראל – מוטב היה לה שלא הייתה באה לעולם.

העולה מן האמור הוא שדין ערעורו של האב לדחייה הן בנוגע לטענה העקרונית כי יש לחייב את האם בנטל המזונות במידה שווה לחיובו של בנטל זה והן בנוגע לטענה כי הסכומים שנקבעו מופרזים הם או אינם מביאים בחשבון את הסדרי השהות השווים.

באשר לבת [אלמונית] קבע בית הדין כי האב ישלם למזונות הבת [אלמונית] סך 400 ש"ח וזאת בהתחשב בקצבת הביטוח הלאומי ע"ס 1,200 ש"ח שמקבלת הילדה.

בית הדין קמא כתב בנימוקיו שלא הוכח שהאם משתמשת בכל הקצבה לטובת הבת וכידוע קצבת הנכות יכולה לשמש חלק מדמי המזונות לבן הנכה וכי כמו כן טוענת האם שהיא חוסכת את סכום הקצבה לטובת הילדה.

האב מצידו טוען כי נוכח האמור לא היה מקום לחייבו במזונות בת זו אפילו בשיעור שבו חייב אותו בית דין קמא. ייתכן שלשיטתו ולפי הנמקתו של בית דין קמא אכן יש צדק בטענתו של האב אלא שהלכה למעשה דעתנו בעניין מזונות הבת [אלמונית] שונה וכבר העלינו את

--- סוף עמוד 4 ---

דברינו בפסקי דין קודמים: מטרת הקצבה היא לסייע לגידול הילדה הן באופן ישיר והן באופן עקיף בעקבות המטלות והקשיים שחוה המשפחה בעקבות גידול הילדה.

האם היא גם אישה עובדת הרשאית כמובן לחסוך מהכנסותיה לטובת הילדים, והאב אינו יכול למונעה מכך ולחייב אותה להשתמש באותן הכנסות לצורכיהם של הילדים – אף שכמובן אי אפשר לחייב אותו לחסוך גם הוא בעבורם. **ממכלול הנתונים, לרבות טענותיו של האב בנוגע להכנסות האם ולצורכי הילדים ומן האמור לעיל בנוגע לחלק הלא-גדול (ביחס לעיקר הדין ובהתחשב במספר הילדים) של המדור שמושת על האב ברור למדי כי האם מוציאה על הילדים הוצאות שמדין תורה אינה חייבת בהן ויכולה הייתה לחסוך חלק הוצאתן משכרה, ומאחר שכך אין מקום לראות את החיסכון כ'כסף צבוע' הבא דווקא מקצבתה של הבת [אלמונית] ושאמור היה לשמש דווקא אותה.**

תוצאת האמור היא כי הטענה בדבר החיסכון – דינה דחייה, וכי גם קביעתו של בית הדין שהקצבה מיועדת בין היתר למזונות הבת – אף היא לדעתנו שגויה היא. נחدد ונאמר כי אכן לעיתים יש מקום לטענה כי קצבת ילד נכה או הטבות אחרות שלהן הוא זכאי באות גם לפצות על פגיעה ביכולת ההורים לעבוד ולפרנס כתוצאה של נכות הילד, ובמובן זה עשויה היא לשמש גם למזונות. אולם לא זה הוא עיקרה של הקצבה, ובכל מקרה 'שעבוד' הקצבה למזונות מן

הטעם **האמור רלוונטי רק בנוגע לקצבה שמקבל ההורה החייב במזונות. מאחר שהאם אינה חייבת במזונות מן הדין הרי שגם אם נניח שאכן הקצבה מפצה אותה על הפסד הכנסה – אין מקום להפחית משום כך מן הזכאות למזונות, המזונות היו צריכים לבוא לידי האם בעבור הבת גם לולי נפגעה הכנסתה בשל נכות הבת, ועל כן פיצוי על פגיעה כזו, אם נניח שמגולם הוא בקצבה, אינו אמור לשמש למזונות.**

אשר על כן אנו קובעים כי **לא זו בלבד שאין מקום להפחית מסכום המזונות שנקבע בעבור הבת [אלמונית], אלא שיש אף להשוותו למזונות יתר הילדים ולקבוע כי גובה המזונות שחייב האב בעבור הבת [אלמונית] יעמוד על סך 800 ש"ח כמו לכל שאר הילדים.**

אולם מאידך גיסא, מאחר שההורים מגדלים את הילדה במשותף הרי מגיע בכל חודש מחצית מסכום הקצבה לאב, כאשר שני הצדדים ישלמו במשותף את ההוצאות המיוחדות לילדה (כגון, כפי שנטען ולא הוכחש: רכיבה טיפולית – 230 ש"ח לחודש, מדרסים – 1,200 ש"ח פעם בשנה, או כל הוצאה מיוחדת שתהייה לבת, וכמו כן ככל שהקצבה מפצה על הפסד הכנסות שהוא תוצאה של נכות הבת – הרי שפיצוי זה מגיע לשני ההורים השותפים בגידול הבת העשויים להיפגע כאמור במידה שווה).

אשר על כן: בעניין הקטינה [אלמונית] ישלם האב 800 ש"ח למזונותיה אך מנגד יקבל את מחצית קצבת הנכות (אם במישרין ואם בדרך של קיזוז מהמזונות) בכפוף לנשיאתו בהוצאות מיוחדות הנדרשות. (נעיר כי דומה שהמשמעות המעשית של התוספת למזונות מחד גיסא ושל העברת מחצית הקצבה לאב מאידך גיסא, ותוך שהאב משלם את ההוצאות המיוחדות האמורות לא תהיה שונה בהרבה מהתוצאה של פסיקת בית הדין קמא, אך תחשיבים אלה אינם מענייננו – יכולים הצדדים להסכים על הותרת הפסיקה הקודמת על כנה ולחסוך מעצמם את ההתחשבנויות, אך רשאים הם שלא לעשות כן אלא לעמוד על יישום האמור לעיל.)

5129371 פסק הדין ניתן לפרסום בהשמטת פרטי הצדדים.

54678313 ניתן ביום י"ט בכסלו התשפ"ב (23.11.2021).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא